

zömét, s így egy maradandó világot teremtett, amely azonban legalább annyira egyszeri, mint amennyire immúnis a különféle elméleti elvárásokkal szemben. Nem tudhatjuk, hogy a modern regény vívmányaival kísérletező íróink mikor jutnak el újra *A kitömött madárhoz* hasonló teljességig, de ez pillanatnyilag nem is aggaszt bennünket, hisz a *Rózsaméz* példája a tehetségnek minden más mozzanat fölötti elsőbbségét domborítja ki, s azt, hogy az igazán jelentős művek kapcsán megkésettsegről beszélni tárgyaltan.

UTASI Csaba

SIRALMAS SIRODALOM

Bogdánfi Sándor: *Magyari sirodalom*, Forum, Újvidék, 1976

A magyar irodalmi köztudatban a torzkép, a karikatúra műfaja annyira összeforrt Karinthy Frigyes nevével, hogy az újonnan fellépő parodisták munkáit ismételten az *Így írtok ti* eredményeivel vetjük egybe. Karinthy műve tehát ma is kiindulópont, elérhetetlen példakép, aminek okát csaknem kizárólag írónk kivételes tehetségében, műveltségében szoktuk látni. Pedig már maga Karinthy fölismerte és hangoztatta, hogy kísérleteinek létrejöttében igen nagy szerepet játszott a kor művészete, amely „tele volt hóbortos ágaskodással, naiv hetykeséggel, nagyképű modorossággal, szórászhagosító lélekelemzéssel, világmegváltó, kollektív eszmékkel’ és világmegvető individualizmussal, érzelmes cinizmussal és jéghidegen unalmas, életérték’-keresséssel, naiv, zavaros komplikáltsággal és ravasz, kiszámított primitívséggel, mohó, semmiről le nem mondó pesszimizmussal és mindent megvédő optimizmussal, külső formákra esküdő büszke művészöntudattal és belső tartalmat kereső humanizmussal, nekibúsult, Párizs felé lihegő hazaszeretettel és tősgyökeres, pántlikás internacionalizmussal, érzékforraló nőgyűlölettel és ártatlan, álmodozó erotikával”. Emellett nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a század első két évtizedében a különféle ízlések és törekvések küzdelmének feszültsége átragadt az olvasókra is, kik megoszottságuktól függően lelkendezve vagy megbotránkozva, de mindenképpen fokozott figyelemmel kísérték az irodalmi élet eseményeit. Az *Így írtok ti* létrejöttéhez tehát Karinthy kulturált tehetsége, a karikírozható művek sokasága és a megnövekedett olvasói kíváncsiság hármassága biztosított már-már ideális feltételeket. Éppen ezért fölöttébb kockázatos minden olyan egyéni kezdeményezés, amely az „egyetemes” mai magyar irodalom parodizálását tűzi ki célul. Mert igaz ugyan, hogy az utóbbi évtizedekben nagyot gyarapodott az olvasóközönség, s a szellem játékaiként is fogékonyabbá vált, ugyanakkor azonban az sem vitás, hogy hars hangokban kiütköző modorosságokban, bájos vagy riktó túl-

kapásokban ma jóval szegényebb a magyar irodalom összképe, mint volt a század elején. Érthető hát, hogy a viszonylagos irodalmi megállapodottság körülményeiben a parodistának ma okvetlenül a felhám alá kell hatolnia, meg kell lesnie az író gondolkodásának legbensőbb rugóit, együtt kell élnie világával, különben elvétí a parodizálható jegyeket, s a tartalmatlan humorizálgatás térségébe téved.

Minden jel arra vall, hogy Bogdánfi Sándor nem számolt e követelménnyel, illetve alábecsülte a veszélyt, mint már a gyűjtemény élére állított szövegekből is kitetszik. Ezekben XIX. századi irodalmunk néhány jeles alkotóját próbálja parodizálni, teljesen sikertelenül. A *Toldi* felező tizenketteseiben pl. bizonyos Poldi bácsinak, egy dúsgazdag főpincérnek a történetét adja elő, a *Nemzeti dal* harmadoló tizenegyeseiben pedig a gyors metró kényelmére esküszik egy foghíjas szakasz erejéig, ám a bagatell téma és az utánzott művek formája közötti ellentétnek a kiélezésén kívül a parodizálás egyetlen más eszközét sem alkalmazza. E szimpla, nagy szériákban gyártható formautánszatok láttán azonban még mentőkörülményekbe kapaszkodik az ember, arra gondolva, hogy talán nem is az író alkotóerejével, hanem a kötet koncepciójával van baj. Ha már arra a nem éppen ígéretes elhatározásra jutott, hogy a köztudatban régóta élő, az idővel több mint egy évszázada dacoló, nagy művek külső formájához nyúl, akkor valószínűleg eleve le kellett mondania a karikírozás összes többi eszközéről, latolgatjuk így utólag esélyeit, s hozzátesszük még, hogy nyilván a gyengébb, modorosabb Arany- és Petőfi-művek sem feleltek volna meg céljának, hisz a róluk készíthető jobb paródiák ráismertető ereje elenyészne az olvasók nagy hányadának körében. A kötet anyagával ismerkedve csakhamar kiderül azonban, hogy véletlenül sem koncepciózavarról van szó. Bogdánfi Ady, Kassák Lajos, József Attila, Illyés Gyula, Nagy László stb. esetében is hasonlóan jár el, s gépies munkájában többször-többször az ízléstelenség határára jut. József Attilától pl. a közismert *Tiszta szívvel* választja, amely a maga sehol sem fölfeslő teljességében egyszerűen alkalmatlan a parodizálásra. Bogdánfi mégis megkísérli holmiféle nagybögővel, képernyővel, koszos füllel, vizeléssel visszájára fordítani a verset, minthogy azonban ezekkel a silány rekvizitumokkal egyetlen pontban sem metszheti a lírai én ma is megdöbbenő lázadását és tagadó gesztusait, döcögős versikéje végül is értetlen gúnyolódásba fullad.

Prózai és drámai paródia-kísérleteiben természetesen nem dönthetett az iménti másoló-kiforgató módszer mellett, már a karikírozandó művek jóval nagyobb terjedelme miatt sem, kívülállását azonban a szabadabb anyagformálás terén sem tudta megszüntetni. Jókai, Mikszáth, Krúdy műveinek cselekményét pl. részben áthelyezi a mába vagy a jövőbe, s osztályharcos grófokat, báró elvtársakat, termelőszövetkezetben portási tisztiséget betöltő főhercegeket vonultatva fel, sűrűn hivatkozik a szakszervezetre, az OTP-re, a tévéműsorra, Szindbádot meg éppenséggel úrhajóba ülteti. A humor egyik fő forrását tehát az idősíkok elmozdításában és összeku-

szálásában fedezi föl, félreérthetetlen jeleként annak, hogy nem alkotó módon közelítette meg a szóban forgó prózát, s hogy az valójában nem ihletője volt, hanem csak apropóul szolgált számára. A ma is élő írók regényeiről, elbeszéléseiről készített torzképekben eltekint ugyan ezektől a fogásoktól, ám amit helyettük kínál, az is merőben külsőleges. Fülledt, olcsó kétértelműségek, fekáliák, popsik és lópikulák váltják itt rendre egymást, e jelenséget azonban, mondanunk sem kell talán, nem szeméremből vagy szemérmeskedésből tartjuk aggasztónak, és nem is azért, mintha a kiemelkedő magyar alkotók reputációját kellene féltelnünk, hanem mert a könyvecske levegőtlen sematizmusából nem vezet út a karikírozott írásművek világa felé. Márpedig nélkülük ezek a paródiák semmiképpen sem mutathatnak túl önmagukon és a bennük foglaltakon. Annál kevésbé, mert Bogdánfi Sándor nem csupán invenció híján, de esetenként szándékosan is eltávolodik a művektől, s szerzőjüket mint embert, magánszemélyt gúnyolja ki.

Elhibázott, ötletszegény, szomorúan felszínes gyűjtemény tehát a *Magyar sirodalom*, amelyet a *Sirodalmunk* könyvének némely remeklésére emlékezve fásultan s azzal a végkövetkeztetéssel tesz le az ember, hogy Bogdánfi Sándornak bizony kár volt versenyre kelnie a nemrégiben megjelent *Nevető parnasszussal*.

UTASI Csaba

A TELEVÍZIÓRÓL — HÁROM SZEMSZÖGBŐL

Hermann István: *Televízió, esztétika, kultúra*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976; Halász László: *A képernyő tekintete*, Gondolat, Budapest, 1976; *A televíziós jelenség* (Válogatás és bevezető: Szecskő Tamás), Gondolat, Budapest, 1976

Az elmúlt hónapokban zajló, televíziónk körüli viták során nem egy helyen olvastuk, vagy éppenséggel le is írtuk, mennyire szűkös a televíziós szakirodalom, s míg tartottak e viták, Budapesten gyors egymásutánban három televízióval foglalkozó könyv is megjelent, mintegy a műfaj expanzióját sejtetve. Mindjárt meg kell mondani, hogy három valóban érdekes és izgalmas könyvről van szó, mind a három alkotás sajátos, abban az értelemben, hogy más-más oldalról közelít a témához.

Hermann István, akit eddig filozófiai munkái mellett a színházzal és filmmel kapcsolatos tanulmányai alapján ismertünk, most a televízió iránti érdeklődéséről számol be a *Televízió, esztétika, kultúra* című könyvében, de nem történeti vizsgálódást végez, ahogyan arra a könyv címéből esetleg következtethetnénk, hanem kísérletet tesz a televízió természetének filozófiai feltárására. Hermann filozófiai megközelítésével szem-